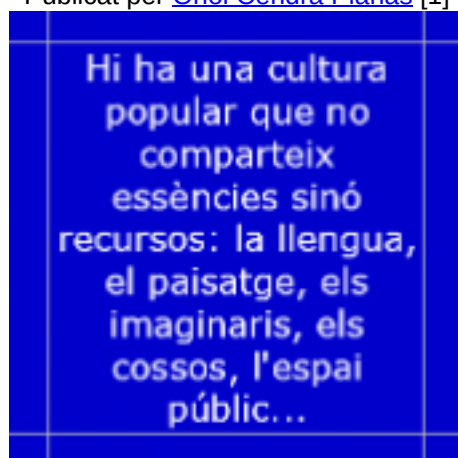

De la identitat a la pertinença. Per una (nova) cultura republicana

Publicat per [Oriol Cendra Planas](#) [1] el 14/05/2018 - 07:00 | Última modificació: 05/02/2026 - 15:19

Construir una societat des de la cultura. D'això va aquesta reflexió. Una reflexió oberta, perquè tinc més interrogants que respostes. Un dels eixos de la reflexió passa per preguntar-nos què és cultura. Un segon eix passa per preguntar-nos per què en volem i què en fem, de la cultura. Les respostes que hi donem definiran la societat que construirem en el futur i és que la preeminència de valors ètics o econòmics en les nostres decisions quotidianes és cultural; és cultural escollir entre el model econòmic que proposen Vicenç Navarro o Xavier Sala-Martin; i és també cultural decidir si volem una societat que prioritzi el sentiment de pertinença a partir del reconeixement d'identitats complexes o la "integració" des de l'adscripció a una identitat hegemònica. Finalment un tercer interrogant porta a plantejar-nos quines polítiques públiques en matèria de cultura volem i com volem que incideixin en l'eix social perquè, efectivament, hi ha polítiques liberals i polítiques d'esquerra també en cultura.

Primer. De la polisèmia del concepte "cultura"

Cultura, ho hem vist, pot ser moltes coses. Per a algunes persones, és cultural pagar 279€ per escoltar Jonas Kaufmann al Liceu, per a d'altres ho és el consum d'evasions, felicitats o best sellers. A vegades les [estadístiques governamentals](#) [2] ressalten, en cultura, els avenços en l'àmbit de les TIC, el paper de les empreses culturals com a generadores d'ocupació i motors de la nova economia o el volum de la cultura en les importacions i exportacions del comerç exterior. Hi ha la cultura dels videojocs, de les smart cities o del shopping art i hi ha també la cultura que es fa als centres cívics, la que s'expressa a les parets de les ciutats en forma de graffitis, la dels [territoris de masies](#) [3], la que es transmet de generació en generació a través de cançons i llegendes o la que basteix els seus fonaments en l'ètica de la cura, l'acolliment i la proximitat. També hi ha aquella cultura que traça una frontera estigmatitzadora entre la cultura professional i la cultura no professional, una frontera que discorre de manera paral·lela a la que separa l'alta de la baixa cultura, i ens proposa que esdevinguem ciutadans a-culturals perquè uns quants escollits (a qui considerarem artistes, creadors o productors de continguts) s'apropriïn d'aquelles aptituds culturals i hi ha una cultura que considera que l'acció cultural és una aptitud social de caràcter general i proposa que la ciutadania esdevingui creadora i actora de la seva pròpia cultura.

Segon. De les cultures en una Catalunya impura: revisant alguns conceptes

1.

La cultura no té res a veure amb aquell ascensor social que algun dia algú va voler-nos vendre. Un ascensor en el qual, si analitzem bé la seva capacitat de càrrega, només hi caben els escollits de la misèria. Un ascensor que porta d'un no-lloc on, per no haver, ni hi ha cultura, fins al lloc on les persones són alguna cosa. Un ascensor on només hi entren les persones quan s'avenen a instruir-se, a culturitzar-se. Aleshores, només aleshores, els habitants des-culturalitzats del no-lloc podran comportar-se i mostrar-se en societat com a persones cultes.

2.

I si la cultura no fos ni pacte ni consens sinó que tingués més a veure amb el conflicte i la impuresa?

Convertir la cultura en un lloc de trobada que evita i invisibilitza el conflicte va ser un recurs utilitzat per les elits franquistes (que, recordem-ho, eren també catalanes) i també, en un context diametralment diferent, pels moviments antifranquistes i per les institucions democràtiques: quan "fer cultura" significa "fer país" pot ser que s'imposin aquelles polítiques que fan de la cultura un instrument al servei dels lobbies i gremis culturals, dels governs o d'una idiosincràsia nacional que silencia les tensions pròpies de la creativitat i la diversitat d'identitats. Pot ser que aquesta idea de "cultura" dilueixi la multiplicitat de "nosaltres" en un únic "nosaltres" possible o esdevingui un espai de pactes polítics. No puc entrar-hi amb detall: el 15M [Jorge Luís Marzo](#) [4] ho va explicar molt millor.

3.

No sempre la cultura "popular" comparteix essències i pertinences (Deixo per un altre dia la reflexió sobre si hi ha alguna cultura que no sigui popular) ni alimenta la identitat com un espai d'autoreferencialitat "indiferent al fet que, en una societat oberta, els somnis preexistents no tenen cap jerarquia ni generen cap dret" (Vegeu l'anàlisi d'[Antoni Puigverd](#) [5]). Hi ha una cultura "popular" que comparteix recursos com la llengua, el paisatge, els imaginaris, els cossos, els espais públics...

Tercer. D'un futur cultural

1.

La cultura no pot desentendre's del reconeixement dels [drets i identitats culturals diverses](#) [6]. De drets culturals en parla [Nicolás Barbieri](#) [7] i d'identitats [Brigitte Vasallo](#) [8] quan ens fa veure que hi ha una cultura que sota la marca "popular" invoca sovint un imaginari de classe mentre articula un constructe identitari en termes nacionals. Aquesta "cultura popular" deixa a l'extraradi del "poble" totes aquelles persones que no se senten partíceps de la cultura (i la identitat) hegemònica. D'alguna manera se'ns diu que no és possible formar part d'aquesta "cultura popular catalana" sense diluir altres identitats o sense acceptar una llengua o una tradició, per exemple. La xarneguitat (tal com la formula Vasallo), el poble gitano, les cadències i accents llatinoamericans, les batucades, Duquende o els practicants d'aquell islam construït sobre ciment i no pas sobre marbre que en bona part de "[Catalunya és un islam tradicional, modest, quotidià i profundament vivencial](#)" [9] que s'allunya de qualsevol artifici institucional extern" no són "poble", perquè no són ni "populars" ni tradicionals" i, per tant, són poc "catalans". És també la cultura d'aquella Catalunya ignorada de què parla [Montserrat Santolino](#) [10]. O la Catalunya impura, la que prefereix la barreja i els préstecs culturals per construir-se, de [Lluís Cabrera](#) [11].

2.

La cultura no pot desentendre's de la construcció d'iniciatives comunitàries que acompanyin la socialització i acceptació d'identitats no hegemòniques; diferents autors alerten que un dels pocs camins d'integració que la nostra societat proposa a col·lectius religiosos i ètnics passa per la (des)integració de les seves comunitats de pertinença. Col·lectius, per cert, que en molts casos acumulen diverses dècades d'acomodació a les societats europees i que subsisteixen amb endèmica precarietat i invisibilitat social. Vegeu l'obra coordinada per [Jordi Moreras](#) [9] sobre els rituals col·lectius, desenvolupats en un context minoritari i de diàspora, de les comunitats musulmanes a Catalunya i l'interessant reflexió de [Moussa Bourekba](#) [12], investigador del CIDOB, a propòsit dels atemptats de Barcelona del 17A on qüestiona els criteris a partir dels quals les societats d'acollida afirmem que una persona està "integrada" sense fer referència en cap cas al sentiment de pertinença, al punt de vista subjectiu d'aquelles persones nascudes o criades a Catalunya, que hi treballen, que són competents en llengües catalana i castellana, que no tenen problemes de convivència, però que segueixen sent "moros" (o "llatins", o...): "A l'escola, diuen, les noies no volien sortir amb nosaltres i els adults pensen que venem haixix".

3.

La cultura no pot desentendre's de la ciutadania, ja sigui per facilitar-li l'accés als recursos culturals (Democratització de la cultura) com per convertir-la en actora de la seva pròpia cultura (Exercir la democràcia cultural). Podem, certament, considerar que la cultura és un producte (Un llibre, un concert, un espectacle) i afavorir-ne les condicions de producció amb mesures enfocades als productors (Sectors professionals i empresarials). També podem desplegar instruments per facilitar l'accés a aquests productes, d'acord amb les polítiques de democratització de la cultura desplegades a partir dels anys '50 del segle passat, seguint l'estela marcada per André Malraux, que apostaven per l'educació i la cultura com elements de desenvolupament democràtic amb l'objectiu de facilitar l'accés als béns culturals a partir

de la difusió. I també podem entendre la cultura com un procés (Intel·lectual, relacional, creatiu, curatiu...) i desenvolupar polítiques participatives com les que, després del maig francès, van introduir el concepte de democràcia cultural en què la ciutadania esdevé creadora i actora de la seva pròpia cultura

Una cultura que faci sentir la seva veu en la lluita contra la desigualtat, la pobresa i l'exclusió o en els programes de salut comunitària passa, és clar, per augmentar el pressupost públic en cultura a Catalunya però, sobretot, podria passar per [reordenar els programes d'un pressupost](#) [13] que no contempla cap programa d'acció comunitària mentre prioritza les empreses culturals (63,4M€) i les grans institucions culturals (47,8M€); i potser hauria de passar també per modificar la interlocució institucional de la cultura per tal que als òrgans d'assessorament i decisió de les polítiques culturals s'hi incorporin noves veus que parlin de cultura des de la perspectiva de la interculturalitat, l'exclusió o el gènere, per exemple. Aquestes polítiques culturals no haurien de desentendre's d'incorporar eines de transformació de situacions col·lectives mitjançant l'organització i l'acció associativa: l'animació socio-cultural, el suport a les metodologies i programes d'intervenció social, la mediació cultural, el treball de xarxes de participació social i veïnal, les polítiques de gènere, els plans de barri o la gestió de la interculturalitat, entre d'altres.

És difícil canviar polítiques socials, també en cultura, especialment després del 21D: resulta evident que l'actuació autoritària i desproporcionada del Govern del PP genera un marc d'excepcionalitat que demana respostes unitàries i en què es fa difícil trobar espais per a la reflexió i matis. Opino que si només ens focalitzem en la bipolaritat nacional, perdem bona part dels matisos de l'eix dreta/esquerra, que n'hi ha -i molts!- en polítiques públiques i en matèria de cultura. Les dues forces més votades el 21D (Ciutadans i JuntsXCat, del qual en forma part un PDeCAT que mostra alguns símptomes de reorientació cap a la societat democràtica) comparteixen fins a dia d'avui la mateixa [ideologia liberal i un grup parlamentari a Europa](#) [14] responsable en gran mesura de la democratització del risc i del debilitament de les xarxes de protecció social, estatals i comunitàries. Ara bé, la configuració del Parlament és molt més plural des de la perspectiva ideològica. I potser val la pena contribuir a construir el futur amb la gamma més àmplia de matisos, també des de la cultura. O no?

** Nota final. He començat aquesta reflexió quan el Govern de l'Estat, en un context de retrocés de drets i llibertats, ha decidit escriure una de les pàgines més fosques del post-franquisme: reflexionar críticament sobre els fonaments culturals del país en què m'agradaria viure és la meua manera de reconduir la indignació que sento per la persecució i processament de dirigents cívics, d'anarquistes, de titellaires, de rapers i de polítics, per la instrumentalització de la justícia amb l'objectiu de "contenir" els moviments migratoris o pel creixement de les desigualtats i l'exclusió social. Al mateix temps, quan enllesteixo aquesta reflexió, el candidat Quim Torra ha articulat al seu discurs d'investidura la voluntat del Govern d'impulsar un procés constituent participat per la ciutadania amb l'objectiu de dissenyar entre totes el país on volem viure. Som-hi, doncs!*

- [15]

URL d'origen: <https://interaccio.diba.cat/blogs/2018/05/12/de-identitat-pertinenca-per-nova-cultura-republicana>

Enllaços:

- [1] <https://interaccio.diba.cat/members/cendrapo>
- [2] http://dadesculturals.gencat.cat/web/.content/sscc/gt/arxius_gt/Estadistiques-culturals-de-Catalunya-2018-febrer.pdf
- [3] <http://territoridemasies.cat/>
- [4] http://www.soymenos.net/La_degradacio_de_l'art_a_Catalunya.pdf
- [5] <http://www.lavanguardia.com/opinion/20180305/441278961263/la-rectificacion.html>
- [6] <http://irla.cat/wp-content/uploads/2015/11/TP8-diversitat.pdf>
- [7] <https://ddd.uab.cat/record/146188>
- [8] <https://www.elcritic.cat/blogs/sentitcritic/2018/02/12/allo-popular-allo-divers-allo-charnego/>
- [9] http://cultura.gencat.cat/web/.content/cultura_popular/07_publicacions/coleccions/Documents/SD_Originals/SD_Diaspores.pdf
- [10] <http://www.elcritic.cat/entrevistes/montse-santolino-hi-ha-un-gran-desconeixement-del-que-esta-passant-a-la-periferia-no-existim-19213>
- [11] <https://www.grup62.cat/livre-catalunya-sera-impura-o-no-sera/94009>
- [12] https://www.cidob.org/articulos/cidob_report/n1_2/atentados_de_barcelona_la_explicacion_imposible_las_posi

bles_explicaciones

[13] http://dadesculturals.gencat.cat/web/.content/dades_culturals/09_fulls_decultura/arxius/18-DeCultura_Pressupost_public_en_cultura_Catalunya.pdf

[14] <https://alde.eu/en/about-us/our-meps/>

[15] <https://interaccio.diba.cat/node/7594>